

Gunvor Kronman, Suomen Unescon-toiminunnan jäsen

Arvoisat kunniavieraat!

Arvoisa maailmankongressin yleisö,

Minulla on suuri kunnia ja ilo olla täällä maailmankonferenssissa tuomassa UNESCO:n terveisiä. Olen Suomen Unesco-toimikunnan jäsen ja toimin myös Hanasaaren ruotsalais-suomalaisen kulttuurikeskuksen toimitusjohtajana.

Tänään keskustelemme oikeudesta omaan kulttuuriperintöön. Tässä mielestäni tärkeimpiä periaatteita on se, että kulttuuriperintöön sisältyy myös kieli.

Haasteita riittää

Itse kaksikielisenä toisessa sukupolvessa olen nähnyt kaksikielisyyden rikkaudet ja mahdollisuudet. Kaksi- ja monikielisyys toimivat silloin kun perheet, koulut, viranomaiset ja muu ympäristö kannustavat siihen. Olen ollut etuoikeutettu siinä mielessä, että kaksikielisyys on luonnollista ja olen myöhemmin elämässä hämmästellyt, miten uhkaavana ja pelottavana sitä pidetään monessa tilanteessa.

Kaksikielisyyden kautta monet uudet ovet avautuvat ja yhteys omaan kulttuuriin ja historiaan säilyy ehjänä.

Näin ei kaikkialla ole. Kaksikielisyyttä ei aina kannusteta. Euroopan neuvosto, Suomi, Unkari ja Viro ovat usean vuoden aikana esimerkiksi pyrkineet soveltamaan Venäjän varhaiskoulutukseen kielipesiä. Useimmiten on törmätty opetussuunnitelmaan ja lähinnä viranomaisten vastustamiseen. Muutamissa paikoissa toimii kielipesiä, ja hyviäkin kokemuksia on saatu. Kuitenkaan ei ole takeita siitä, että koulussa opetus jatkuisi. Tässä on valtava menetetty mahdollisuus.

Venäjällä suomalais-ugrilaiset kansat asuvat vähemmistöinä. Yhtenäisen kielen ja kulttuurin paine on suuri, venäjän kielen säilyttämiseksi ja kehittämiseksi tarkoitetut tavoitteet ja toimenpiteet jättävät alleen pienten kielten kehittämisen tarpeita. Venäjällä puhutaan yli 160 eri kieltä, mm. suomalais-ugrilaisia kieliä. Vaikka marit, komit, udmurtit ja mordvalaiset ovat yli puolen miljoonan kansoja, heidän puhumansa kieli köyhtyy – kieli kehittyy kun sitä puhutaan. Kielen puhujia pitäisi kannustaa oman äidinkielen käyttöön. Asenteet ovat nuivia. Suurimpana ongelmana näen itse äidinkielen opettajien koulutuksen supistamisen, äidinkielen oppimateriaalin puutteet ja äidinkielen opettamisen vähyyden kouluissa.

Kieli on identiteetin kannalta tärkeä, ja jokaisella on oikeus sen käyttöön. Julkaisutoiminta omalla kielellä on vähäistä, ehkä pari kirjaa vuodessa. Omakielisiä aikakauslehtiä on supistettu, televisio- ja radiolähetysten määrä on pieni. Kieli kehittyy, kun sitä puhutaan ja puhutaan eri ympäristöissä ja eri yhteyksissä, niin keittiössä kuin myös diplomaattisella tai tieteen tasolla.

Valtiovallan nuiva suhtautuminen kuvastuu perheiden asenteisiin. Vanhemmat eivät pidä tärkeänä äidinkielen opetusta, koska se heidän mielestään heikentää venäjän kielen osaamista. Vaikka olisi mahdollista vaatia äidinkielen tunteja, niitä ei aina vaadita.

Valopilkkuja löytyy

Valopilkkujakin on. Vähemmistönuoret käyttävät äidinkieltä somessa, älypuhelimissa, myöskin musiikin alalla räpätään omalla kielellä. Erilaisia käyttötarpeita siis on, ja jotkut hyödyntävät tätä mahdollisuutta.

Pohjoisilla alueilla on kotakouluja, joissa kiinnitetään huomiota kielen opetukseen poropaimentolaisten lapsille.

Valtiovalta katsoo suopeasti museoiden ja muiden muistiorganisaatioiden toimintaa. Monet suomalais-ugrilaisia kieliä puhuvat ihmiset sitoutuvat omaan kansaansa noudattamalla luonnonuskontoa, vaalimalla vuotuisia juhlia ja tapakulttuuria, niihin liittyvää aineetonta ja aineellista kulttuuriperintöä, pukuja, ruokia.

Kansainvälinen painostus on tärkeätä

Miten UNESCO tai muu kansainvälinen taho voisi vaikuttaa rakentavasti? Kannustamalla käyttämään kansainvälisissä sopimuksissa määriteltyjä oikeuksia ja tietysti kannustamalla käyttämään omaa äidinkieltä. Korostamalla ihmisten oikeutta omaan kulttuuriperintöönsä – se on jokaisen oikeus.

Suomen rooli?

Suomalaiseen identiteettiin on aina kuulunut suomalais-ugrilaisen kielisukulaisuuden tiedostaminen. 1840-luvulla laaja suomensukuisten kielten puhujien muodostama Suomen suku on ollut voimavarana suomalaisille, nyt pitäisi olla toisin. Yhteyksiä on, niin tieteen kuin myös kulttuurin tasolla, kuitenkin Suomen valtion tuki on vuosi vuodelta vähentynyt. On kiitettävä Suomen Kulttuurirahastoa ja Koneen Säätiötä, jotka molemmat ovat ottaneet ohjelmaansa näiden kielten ja kulttuurien vaalimiseen ja kehittämiseen tarkoitettuja ohjelmia.

Ja lopuksi: jokainen äidinkieli elää viime kädessä niin kauan kuin sen käyttäjät arvostavat sitä ja sanotaan että kun kieli kuolee, kansa (yhteisönä) kuolee. Eletty ja käytetty kieli takaa jatkuvuuden.